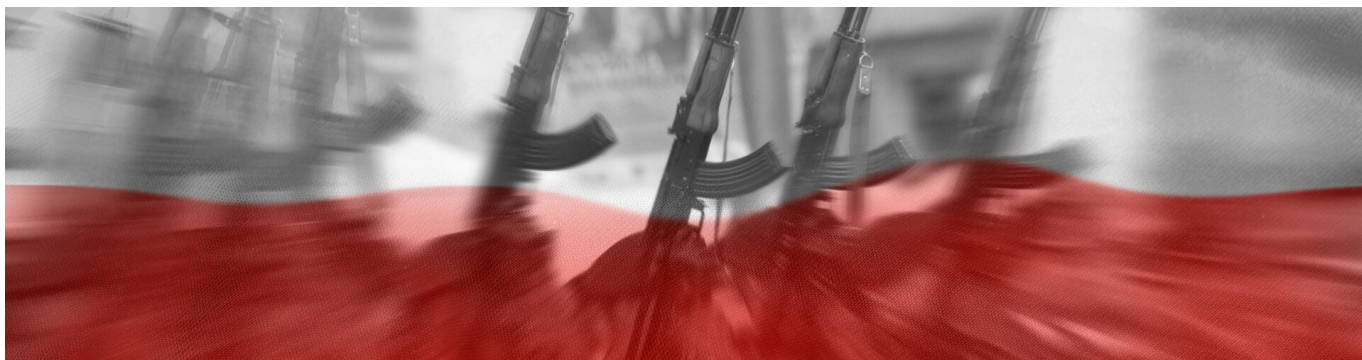

Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim - cz. 1

- [Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim - cz. 1](#)

Ważne wydarzenia historyczne w malarstwie polskim - cz. 1

Źródło: online skills.

Ważne daty

- 15 lipca 1410** – bitwa pod Grunwaldem między wojskami polsko-litewskimi a Zakonem Krzyżackim
- 10 kwietnia 1525** – hołd lenny ostatniego mistrza Zakonu Krzyżackiego Albrechta Hohenzollerna złożony Zygmuntowi Staremu, królowi Polski (Hołd pruski)
- 3 maja 1791** – uchwalenie Konstytucji, ustawy regulującej ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów
- 4 kwietnia 1794** – bitwa pod Racławicami między wojskami polskimi, a wojskami rosyjskimi w ramach tzw. insurekcji kościuszkowskiej, zwycięska dla Polaków
- 13-25 sierpnia 1920** – bitwa warszawska, tzw. *Cud nad Wisłą*, w czasie wojny polsko-bolszewickiej, zwycięska dla Polaków

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills.

I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń:

1) wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, architektury (łącznie z architekturą wnętrz), rysunku, scenografii, sztuki użytkowej dawnej i współczesnej (w tym rzemiosła artystycznego); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin; zna współczesne formy wypowiedzi artystycznej, wyłamujące się tradycyjnym klasyfikacjom, jak: happening, performance, asamblaż; sztuka nowych mediów;

III. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu kultury plastycznej, jej narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego. Uczeń:

1) zna dziedzictwo kulturowe najbliższego otoczenia, wymienia zabytki i dzieła architektury (historycznej i współczesnej).

Nauczysz się

rozpoznawać najważniejsze dzieła malarstwa polskiego związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi;

wskazywać sposoby upamiętniania historii kraju w sztuce;

analizować *Bitwę pod Grunwaldem* Jana Matejki.

Wprowadzenie

Wiedzę o historii kraju przekazują nam różne miejsca i zabytki, takie jak gród w Biskupinie (**Ilustracja 1**), który uznany jest za pomnik historii Polski, czy obronno-rezydencyjny Zamek Królewski w Krakowie na Wawelu (**Ilustracja 2**). Pomniki przypominają nam o wybitnych osobach, kształtujących historię naszego kraju i świata (**Ilustracja 3**) oraz o miejscach, w których rozgrywały się kluczowe wydarzenia dla Polski (**Ilustracja 4**).

Historię kraju można również upamiętniać poprzez **malarstwo historyczne**. Tematem tego rodzaju malarstwa są wydarzenia związane z dziejami państw, narodów i wybitnych osób, a także wydarzenia współczesne. Historia Polski została zapisana przez malarzy w ich obrazach. Do najwybitniejszych przedstawicieli polskiego malarstwa historycznego należeli: Jan Matejko, Juliusz Kossak, Wojciech Kossak, Jerzy Kossak oraz Józef Brandt.

Tematem malarstwa historycznego często były **sceny batalistyczne**, obrazujące bitwy, które wpłynęły na bieg historii Polski. Najbardziej znanym obrazem o tej tematyce jest *Bitwa pod*

Grunwaldem Jana Matejki, namalowany przez artystę dla podtrzymania uczuć patriotycznych w czasie zaborów. Przedstawia bitwę między wojskami polsko-litewskimi a Zakonem Krzyżackim stoczoną 15 lipca 1410 roku na polach Grunwaldu. Wiele z postaci obrazu to autentyczni uczestnicy bitwy. *Bitwa pod Grunwaldem* to kompozycja otwarta, dynamiczna, namalowana techniką olejną na płótnie. **(Ilustracja 5)**

Kolejnym ważnym przykładem polskiego malarstwa batalistycznego jest [panorama](#) bitwy pod Racławicami z 1794 roku. **(Ilustracja 6)** Obraz *Bitwa pod Racławicami* przedstawia zwycięską bitwę wojsk polskich pod dowództwem Tadeusza Kościuszki nad wojskami rosyjskimi. Pejzaż namalowany został na podstawie fotografii i szkiców. Panorama namalowana jest na płótnie o wymiarach 120 m x 15 m rozpiętym na stalowej konstrukcji w specjalnie do tego wybudowanym pomieszczeniu – [rotundzie](#).

(Ilustracja 7) Obraz Jerzego Kossaka *Cud nad Wisłą* przedstawia Bitwę Warszawską stoczoną w 1920 roku w czasie wojny polsko-bolszewickiej. Zwycięstwo Polaków zdecydowało o zachowaniu niepodległości przez nasz kraj. Obraz jest otwartą, dynamiczną, wieloplanową kompozycją batalistyczną. Jedną z historycznych postaci ukazanych na obrazie jest dowódca wojsk polskich marszałek Józef Piłsudski.

Malarstwo historyczne odnosi się również do ważnych wydarzeń. Do najważniejszych tego rodzaju obrazów należą dzieła Jana Matejki, np. *Stańczyk*, *Hołd pruski*, *Rejtan – Upadek Polski* czy *Konstytucja 3 Maja 1791 roku*.

(Ilustracja 8) *Stańczyk* jest jednym z najbardziej znanych obrazów Jana Matejki. Stańczyk był błaznem i doradcą na dworze króla Zygmunta Starego. Wydarzenie przedstawione przez artystę odnosi się do upadku Smoleńska 30 lipca 1514 roku podczas wojny litewsko-moskiewskiej. Pierwszoplanowa postać błazna pogrążona w smutku i zamyśleniu kontrastuje z beztroską dworu królewskiego zgromadzonego na balu. Twarz Stańczyka przedstawiona na obrazie jest autoportretem malarza.

(Ilustracja 9) Obraz *Hołd pruski* przedstawia hołd lenny złożony Zygmuntovi I Staremu przez Albrechta Hohenzollerna 10 kwietnia 1525 roku w Krakowie. Na mocy zawartego między nimi traktatu Prusy Zakonne stały się lennem Polski i zostały przekształcone w Księstwo Pruskie. Obraz namalowany techniką olejną na płótnie.

(Ilustracja 10) *Rejtan – Upadek Polski* przedstawia protest posła Tadeusza Reytana przeciwko I rozbiorowi Polski. Wydarzenie to miało miejsce 21 kwietnia 1773 roku, w trzecim, decydującym dniu obrad Sejmu Rozbiorowego na zamku w Warszawie. Obraz namalowany techniką olejną na płótnie.

(Ilustracja 11) *Konstytucja 3 Maja 1791 roku* przedstawia pochód posłów przez ulice Warszawy zmierzających do kolegiaty św. Jana w celu zaprzysiężenia tekstu konstytucji. Centralną postacią obrazu jest marszałek Sejmu Wielkiego Stanisław Małachowski. Po

schodach kościoła wchodzi król Stanisław August Poniatowski. Obraz namalowany jest techniką olejną na płótnie.

Kolejnym obszarem malarstwa historycznego jest upamiętnianie ważnych postaci w historii Polski. (**Ilustracja 12**) Jedną z takich postaci był marszałek Józef Piłsudski – wybitny dowódca i polityk. Obraz autorstwa Wojciecha Kossaka *Józef Piłsudski na Kasztance* jest portretem konnym. Malarz przedstawił Józefa Piłsudskiego na jego ulubionej klaczy o imieniu Kasztanka. Marszałek ubrany jest w mundur wojskowy. Ten namalowany na płótnie obraz olejny jest jednym z najbardziej znanych obrazów artysty.

Ilustracja 1, Gród w Biskupinie, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Ilustracja 2, Zamek Królewski na Wawelu, Kraków, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Ilustracja 3, Pomnik Mikołaja Kopernika, Christian Friedrich Tieck, 1853, Toruń, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Ilustracja 4, Pomnik Zwycięstwa Grunwaldzkiego, pola Grunwaldu, Witold Cęckiewicz i Jerzy Bandura, 1960, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Ćwiczenie 1

Jaki rodzaj malarstwa określają dzieła przedstawiające wydarzenia związane z dziejami państw, narodów, wybitnych osobistości oraz zdarzeń współczesnych?

☐ historyczny

☐ marynistyczny

☐ krajobrazowy

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Ćwiczenie 2

Jak nazywamy gatunek malarski dzieła przedstawiający bitwę, pochody wojenne, oblężenia czy życie obozowe?

☐ malarstwo rodzajowe

☐ batalistyka

☐ pejzaż

Ćwiczenie 3

Jak nazywa się typ obrazu obejmujący całą widzialną przestrzeń wokół widza, którego zadaniem jest wytworzenie u oglądającego wrażenia uczestnictwa w oglądanej scenie?

☐ panorama

☐ animacja

☐ witraż

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Analiza obrazu *Bitwa pod Grunwaldem*

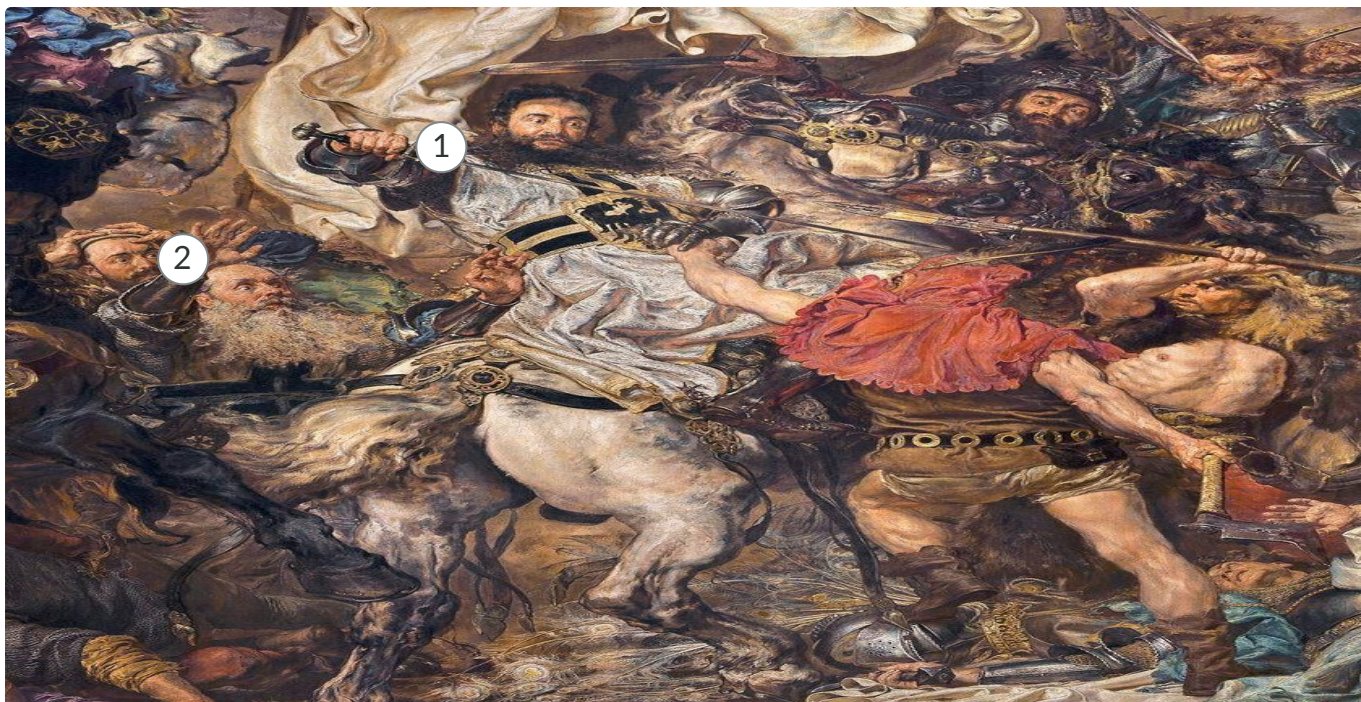

Źródło: online skills.

Bitwa pod Grunwaldem jest obrazem o tematyce historycznej. Jest to scena batalistyczna przedstawiająca bitwę między wojskami polsko-litewskimi a Zakonem Krzyżackim z 15 lipca 1410 roku. Była ona największą bitwą w okresie średniowiecza.

Jan Matejko malując *Bitwę pod Grunwaldem* przeprowadził wnikliwe badania historyczne inspirując się między innymi *Rocznikami* Jana Długosza. Umieścił w obrazie autentyczne postacie historyczne. Artysta namalował ten obraz „ku pokrzepieniu serc” i dla podtrzymania uczuć patriotycznych w czasach zaborów.

Obraz malowany jest techniką olejną na płótnie. Kompozycja otwarta, dynamiczna. Poszczególne elementy tworzą harmonijną, spójną całość. Perspektywa linearna. Utrzymany jest w ciemnej tonacji z przewagą barw zimnych. Światło skupione jest w centrum obrazu, wysuwając na pierwszy plan wielkiego mistrza Zakonu Krzyżackiego i księcia Witolda. Postacie te zbudowane są dodatkowo w oparciu o kontrast barw białej i czerwonej. Mimo zaciętej walki nie widać drastycznych scen otwartych ran czy rozlewu krwi. Obraz przepełniony jest postaciami, detalami i przedmiotami o symbolicznym znaczeniu.

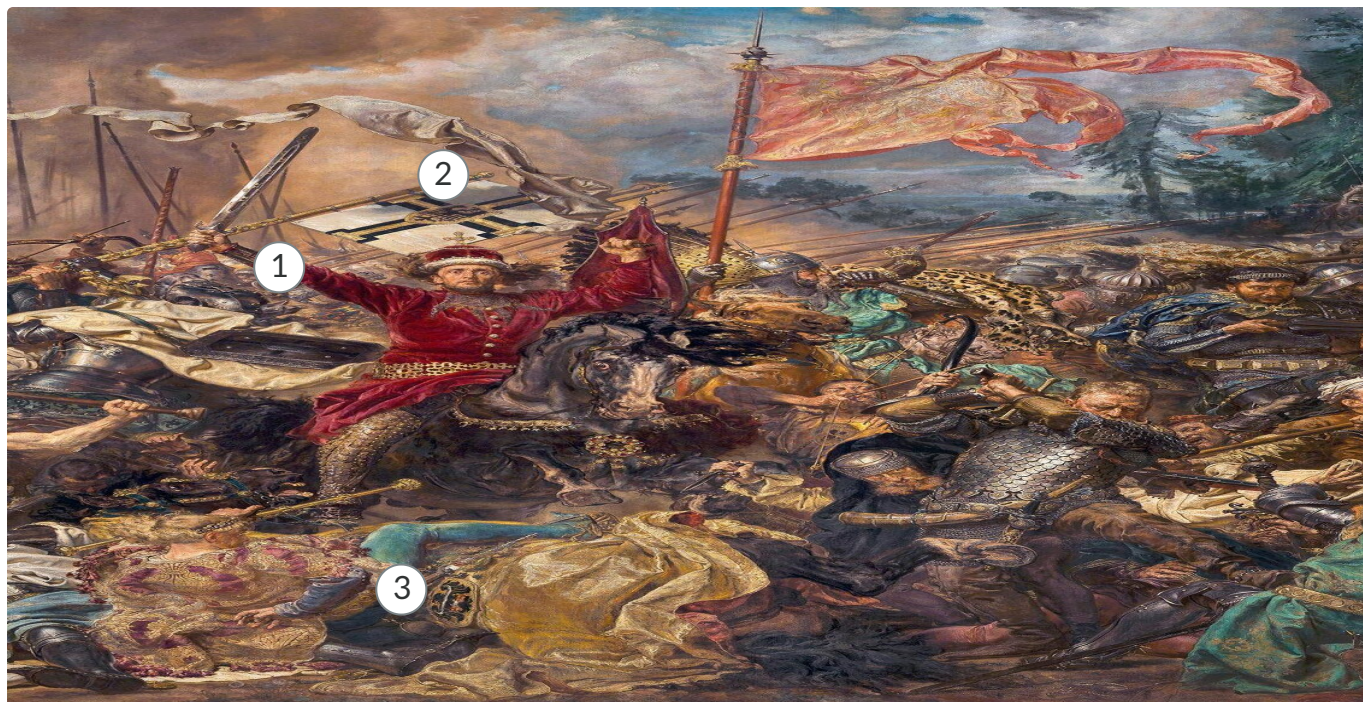
1

Ulrich von Jungingen, wielki mistrz Zakonu Krzyżackiego, w bitwie pod Grunwaldem dowodził wojskami krzyżackimi. Został przedstawiony w chwili tuż przed śmiercią. Cios zostanie zadany Włócznią Świętego Maurycyego, którą w 1000 r. cesarz Otton III ofiarował Bolesławowi Chrobremu. Był to dowód uznania suwerenności Polski w Europie i powierzenia jej misji chrystianizacji na wschodzie.

2

Po jego lewej stronie, z uniesionymi rękami stoi Werner von Tettingen – komtur Elbląga. Jego obecność na obrazie ma znaczenie symboliczne, ponieważ w rzeczywistości wcześniej uciekł on z pola bitwy.

1

Książę Witold Kiejstutowicz – Wielki Książę Litewski, brat stryjeczny Władysława Jagiełły, w geście triumfu wznosi miecz i tarczę. W czasie bitwy dowodził siłami litewsko-ruskimi, chorągwiami smoleńskimi, tatarskimi i mołdawskimi.

2

Za plecami księcia widać walkę o chorągiew krzyżacką, która przechyla się ku ziemi. Obok dumnie powiewa na wietrze Chorągiew Wielkiego Królestwa Polskiego z białym orłem na czerwonym tle trzymana przez Marcina z Wrocimowic.

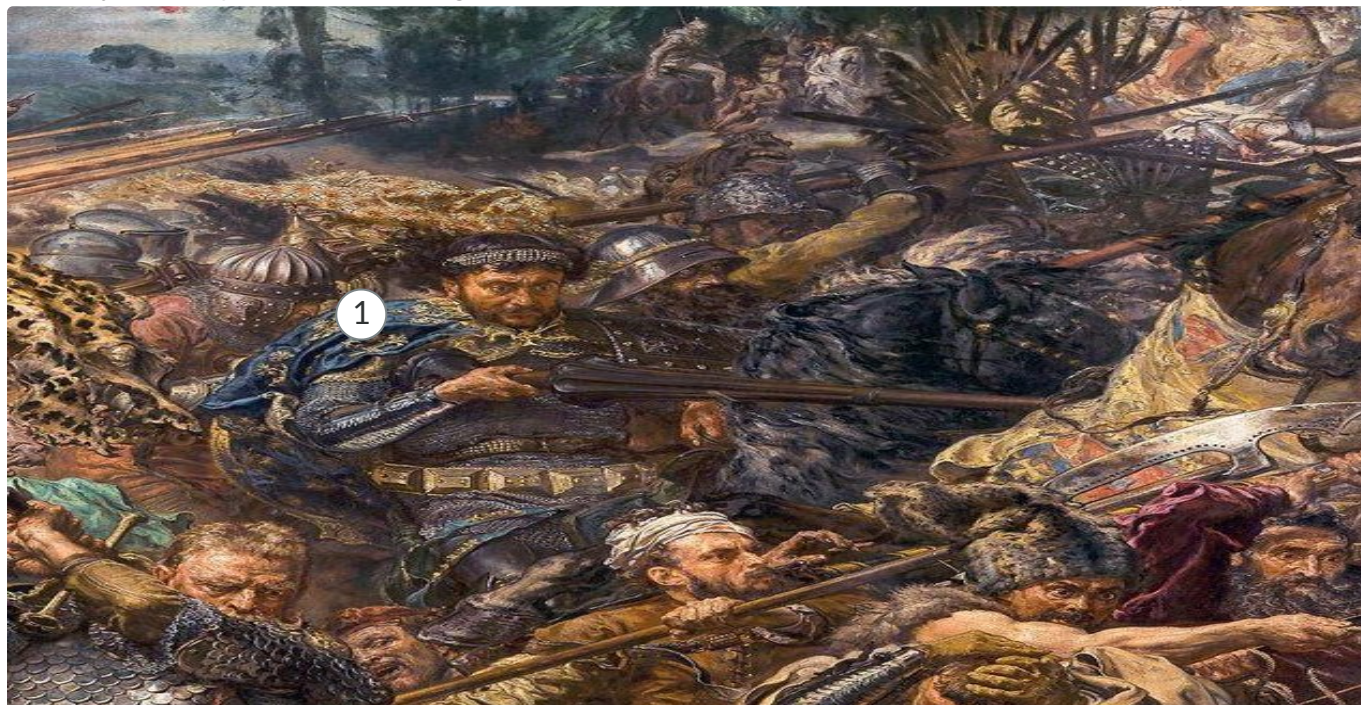
Pod kopytami konia księcia Witolda upada książę Konrad VII Biały, walczący po stronie Zakonu Krzyżackiego. Obok niego leży umierający komtur Malborka, Konrad von Lichtenstein.

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

Jakub Skarbek z Góry przez wiele lat służył na dworze króla Węgier. W czasie bitwy strzegł chorągwi królewskiej razem z ośmioma najlepszymi rycerzami. Na obrazie ukazany jest w walce z Kazimierzem V, księciem szczecińskim, walczącym po stronie Zakonu Krzyżackiego.

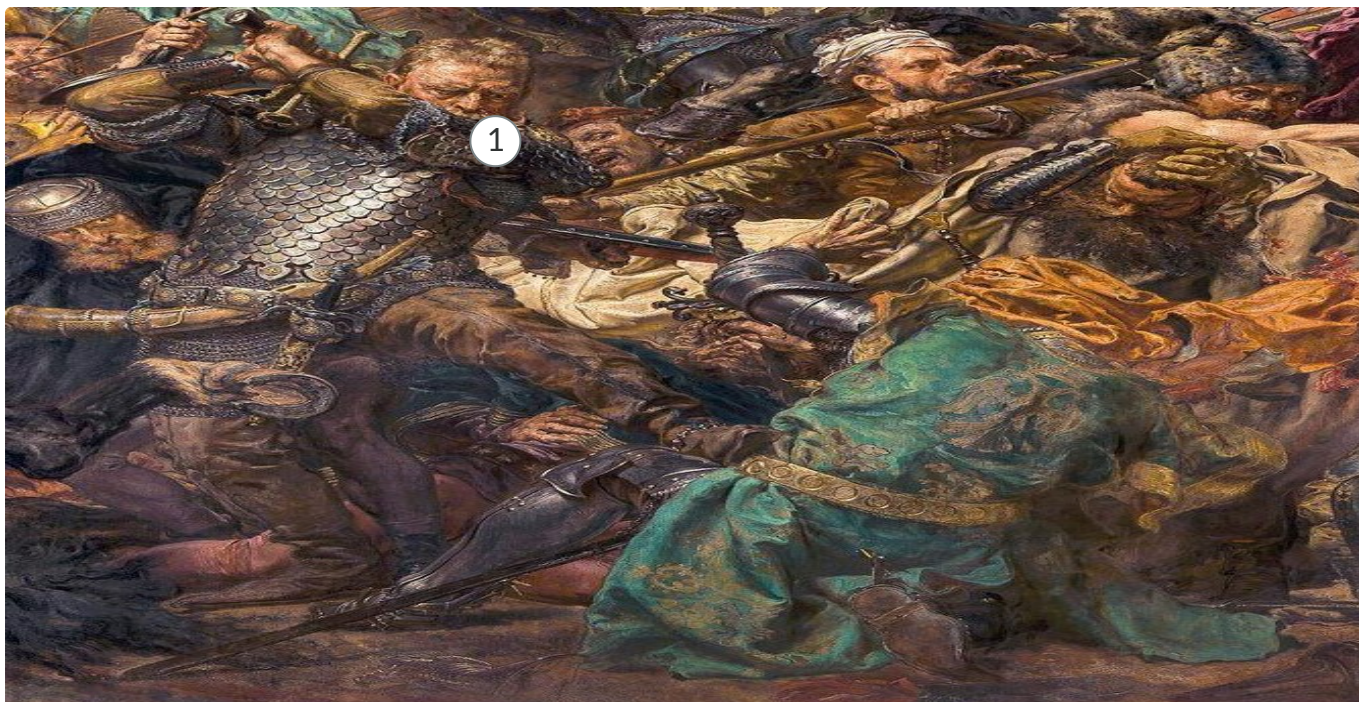
Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

1

Zawisza Czarny z Garbowa na obrazie jest uzbrojony w turniejową kopię. Był on najstynniejszym polskim rycerzem znanym w całej ówczesnej Europie. Poznać go można po ciemnych włosach, śniadej cerze i braku hełmu. Od młodości związany był z dworem króla Węgier, a później Polski.

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

1

Jan Žižka z Trocnova był czeskim bohaterem narodowym, genialnym dowódcą i strategiem, stosującym nowatorskie techniki wojskowe. W bitwie pod Grunwaldem służył jako najemnik w oddziale Jana Sokala z Lamberku. Na obrazie ukazany jest w momencie wymierzania ciosu mieczem komturowi tucholskiemu, Heinrichowi von Schwelbornowi.

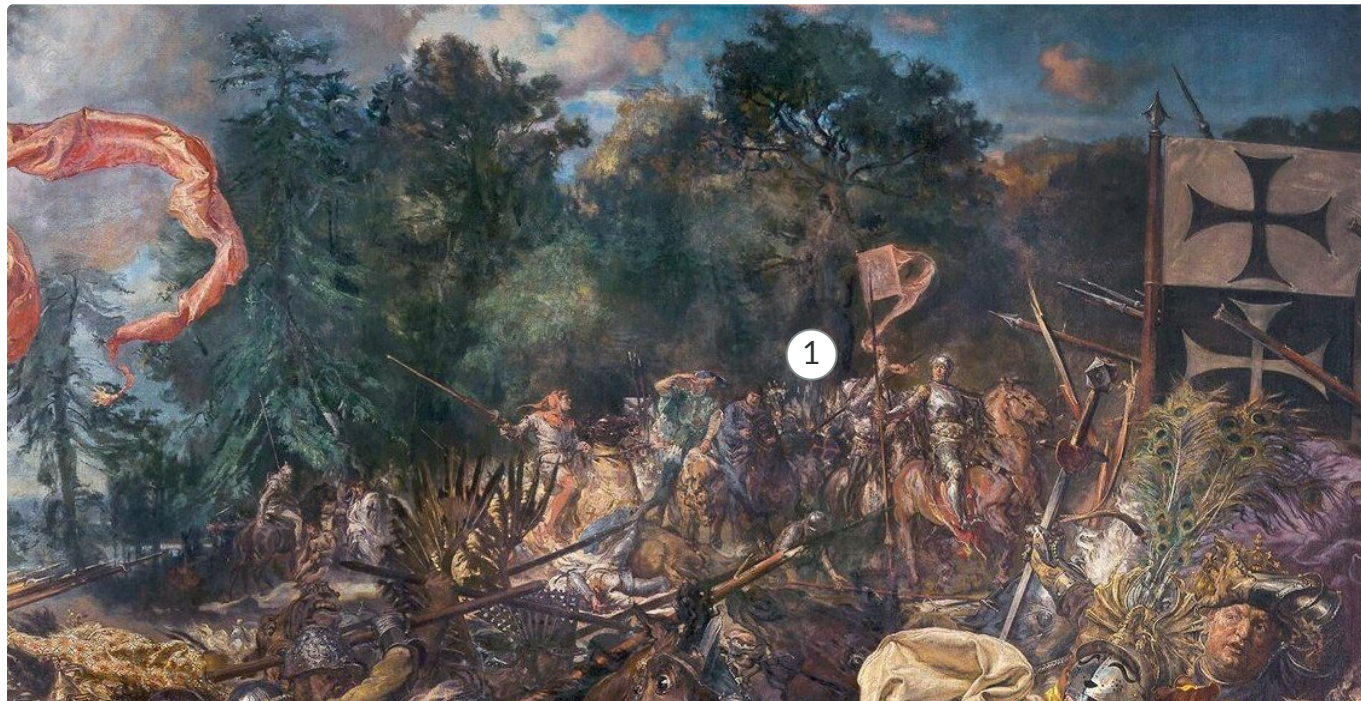
Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

1

Heinrich von Plauen nie brał udziału w bitwie. Po odparciu oblężenia Malborka przez wojsko polsko-litewskie został wielkim mistrzem Zakonu Krzyżackiego. Jego obecność na obrazie ma znaczenie symboliczne. Jan Matejko przypomina w ten sposób, że mimo przegranej w bitwie pod Grunwaldem, potęga Zakonu Krzyżackiego nie została złamana i dała początek państwu Pruskiemu, które uczestniczyło w rozbiorach Polski.

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

1

Władysław Jagiełło, król Polski, siedzi na koniu w okolicach lasu, w którym wojsko polsko-litewskie przeczekalo Krzyżaków stojących w upale na otwartym polu. Otaczają go polscy dostojnicy. Jednym z nich jest najprawdopodobniej kardynał i doradca polskiego króla, Zbigniew Oleśnicki. Wskazuje on kopią niebo, na którym widać postać św. Stanisława ze Szczepanowa z rękami złożonymi w geście modlitwy – patrona Polski.

Jan Matejko, „Bitwa pod Grunwaldem” (fragment), 1875-1878, Muzeum Narodowe, Warszawa, Polska, domena publiczna

Zadania

Ćwiczenie 4

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Źródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Ćwiczenie 6

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Źródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Źródło: Magdalena Ślęzak.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Źródło: online skills, licencja: CC BY 3.0.

Słownik pojęć

Malarstwo historyczne

przedstawienia malarskie związane z wydarzeniami historycznymi dotyczącymi dziejów państw, narodów i wybitnych osobistości.

Scena batalistyczna (batalistyka)

przedstawienie scen bitewnych, oblężeń i życia obozowego w malarstwie, rzeźbie, grafice i tkaninach.

Panorama

w sztukach plastycznych duże malowidło (lub fotografia) przedstawiające krajobraz bądź scenę batalistyczną, rozpięte wewnątrz okrągłego budynku.

Rotunda

budowla centralna na rzucie koła, zawierające wewnątrz zazwyczaj jedno pomieszczenie, na ogół kryte kopułą.

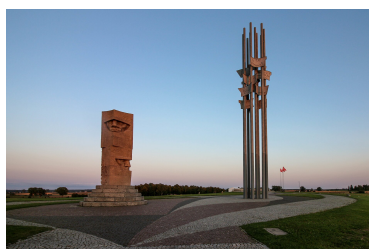
Źródło:

encyklopedia.pwn.pl

Galeria dzieł sztuki

Ilustracja 3, Pomnik Mikołaja Kopernika, Christian Friedrich Tieck, 1853, Toruń, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Ilustracja 4, Pomnik Zwycięstwa Grunwaldzkiego, pola Grunwaldu, Witold Cęckiewicz i Jerzy Bandura, 1960, Polska, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.

Źródło: online skills.
